

Uguri Kadri: hää oppaja jääs koolilatsilõ miilde

Kae lk 2

Kuis Orava kooli vilistläse kooli sünnüpäivä pei

Kae lk 3

Lugu korgidõ nõud-miisiga siilist

Kae lk 4

9 7714061922005

NAGLA AIGARI PILT

Võromaa arõnduskeskus tunnust maakunna haridus- ja nuuritüütäjit. 28. süküskuul tunnustõdi Antsla kultuurikesküsõn Võro maakunna silmä naanuid haridusõ ja nuuriga tüüd tegejit inemiisi. Aasta oppaja ja nuuritüütäjä valisi maakundlik konkursikomisjon vällä 47 kandidaadi hulgast, vällä anti 13 preemiät.

Võro maakunna kõgõ parõmba haridustüütäjä omma:

- aasta latsiaiaoppaja – **Lepindi Ülle** Võro latsiaiaast Sõleke;
 - aasta klassioppaja – **Kevvai Annika** Rõugõ põhikoolist;
 - aasta klassijuhataja – **Karden-Raua Marika** Võro gümnaasiumist;
 - aasta põhikooli ainõoppaja – **Kärbla Triinu** Võro Keskliina koolist;
 - aasta gümnaasiumioppaja – **Hellamaa Kerli** Antsla gümnaasiumist;
 - aasta kutsõoppaja – **Kooritsa Vally** Võromaa haridus- ja tehnoloogia-keskusõst ja Urvastõ koolist;
 - aasta huviharidusõppaja – **Prantsu Janno** Vahtsõliina spordiklubist;
 - aasta tugispetsiälist – **Piiraja Maire** Võro Kreutzwaldi koolist;
 - aasta opiasotusõ juht – **Kästi Jaanika** Urvastõ koolist.
 - Aasta haridusõtego om **Võromaa latsiaidu 105. aastagapäävä tähus-tämine spordinädäliga** Lasva latsiaian Pargihaldjas.
 - Aasta haridusõ sõbras valiti **tüütukassa Võromaa osakund.**
- Nuurivaldkunna kõgõ parõmba omma:**
- aasta nuuritüütäjä – **Leemetsa Helerin** Rõugõ vallast;
 - pikäaolidsõ pannusõ andja nuuriga tüütämiste – **Rebäse Liivia** Antsla vallast.

VÖROMAA ARÕNDUSKESKUS

Kuu kesupaigani saa võistlusõlõ saata pühäpaiku pilte

Kooni 15. rehekuu süüüini saa saata pilte ja lühkit videoid timahavatsõlõ Hiite kuvavõistlusõlõ. Võistlusõ teema om «Eestin ja muial maailman olõva pühäpaiga». Ütteviisi passisõ nii värske ku ka aastidõ iist üles võedu pildi.

Võistlusõ pääavvohind om 1000 eurot, hõimurahvidõ pühäpaiga avvohind ja Soomõ pühäpaiga avvohind mõlõmba 300 ja kooni 16aastaisi nuuri avvohind 200 eurot. Päält noidõ om vällä pant viil hulga eräavvohindu.

Vana-Võromaa tunnõtumba pühäpaiga omma Tammõ-Lauri tamm, Pühäjõgi ja Taivaskoda. Põlitsit pühäpaiku lövvüs egän kihlkunna ja ligi 1700 Eesti pühäpaika omma kantu luudusliidsi pühäpaiku kaardi pääle, midä saa kaia aadrõssi kaart. hiiepaik.ee päält.

Pühäpaiku pildivõistlusõ teedüst saa aadrõssi hiis.ee/kuva/2023 päält.

Võrol tulõ konvõ-rents põlitsist ja rändäjist rahvist

27.–28. rehekuu pääväl tulõ Võro instituudi egäaastaganõ õdagumeresoomõ konvõrents, kon timahavva kõnõldas rändämisest. Inemiisi rändämist

kaias innekkõkkõ põlisrahvidõ ja keelesaari näütel: üte küle päält, kuis nä omma kujonu, tõsõ küle päält, kuis rändämine mõotas näide püsümist, muutumist ja är kaomist. Tähelepandmisõ all omma nii õdagumeresoomõ väiku rahva ku ka tõsõ põlidsõ rahva ja põliskiili kogokunna ümbre Õdagumere ja kavvõmbal.

Konvõrendsi plenaarkõnõlaja omma arheogenoomika prohvesri Tarto ülikoolin Tambetsi Kristiina ja soomõ-ugri sõnavara ja nimmi uurja, saami keeletiidüse osaaoga prohvesri Tromsø ülikoolin Saarikivi Janne. Konvõrendsilõ saa ettekandõga kõnõlajas vai niisama osavõtjas hinnäst kirja panda 15. rehekuuni.

Konvõrendsi tõsõl pääväl mindäs kuun Lindora laatu ja kaias tõisi Võromaa paiku, kon om määnegi aoluulinõ kõüdiis rändämisega.

Ligemb teedüs ja kirjapandminõ kodolehe wi.ee päält.

Talnan nakkas pääle võro keele algkursus

7. rehekuul nakkas Talnan rahvaülikoolin pääle võro keele algkursus. Tunni omma üle puulpäävä 7. ja 21. rehekuul, 4. ja 8. märdikuul ja 2. ja 16 joulukuul.

Ligemb teedüs: kultuur.ee/kursus/voro-keel.

UL

RAHMANI JANI PILT

Sulbi mihklilaadalõ olõ tulnu läbi laada aoluu kõgõ inämb kauplõjit ja ka ostjist es olõ puudust.

RAHMANI JAN

Sügüsene laadu-aig om käümä lännü. Minevä puulpäävä olõ mihklilaat Sulbin, a tulõman om viil mitu suurõmbat laata.

Sulbi mihklilaada pääle olõ timahava tulnu kauplõjit inämb ku varatsõmbil aastil: kogoni 350 ümbre. Ka ostjist es olõ puudus ja kõrraldaja olli ette valmistanu kirivä

laadakava. Üts müüjä tiidse kõnõlda, et inemiisil rahha om, a tuu kulutamist kaalutas timahava hulga inämb ku varrampa. Siski paistu, et kauplõminõ käve kõva huuga.

Ligembäl aol om tulõman viil mitu sügüsest laatu. Joba seo puulpäävä, 7. rehekuul peetäs Võro liina keskplatsi pääl **Uma Meki suurlaatu ja mahheturgu**. Tuu laadu pääl kaubõldas innekkõkkõ Vanal Võromaal kasvatõdu talokaubaga. Eräle

ala om sääl Uma Meki võrgustigu liikmle ja mahhetuutjilõ. Müvväs ka paigapäälis käsitüüd.

Nätäl ildampa, 14. rehekuul tulõ Ihamaru küläkeskusõ man **Kostitii päiv Postitii pääl**. Ka sääl kaubõldas käsitüü ja söögikraamiga. Lisas kauplõmisõlõ tetäs tuu päiv hulga võistluisi, rahvas vali vällä kõgõ parõmbat söögikraami. Muiõ avvohindu siän andas vällä Karaski külä preemiä

kõgõ parõmba karaski, Varbusõ külä preemiä kõgõ parõmbalõ veini ja Puskaru külä preemiä kõgõ parõmba puskari iist.

Süküslaato huuaolõ pand simunapääväl, 28. rehekuul punkti **Lindora laatu**. Tuu om mi kandi kõgõ tunnõtumb pikä aoluuga laatu. Et timahava trehväs simunapäiv puulpäävä pääle, või arva-da, et nii müüjit ku ostjit lätt Lindorra hulga.

Uma Lehe sügüsene jutuvõistlus

Hää lugõja ja kirotaja! Kuulutami vällä Uma Lehe 20. jutuvõistlusõ.

Ku teil om rahvalõ kõnõlda mõni põnnõv, lustilinõ vai hal-lus õkva elost peri jutt, saatkõ tuu Uma Lehe jutuvõistlusõlõ. Parõmbidõ kirätükke autori saava avvohinna ja hää jutu trükümi 2024. aastaga joosul lehen är.

Võistlusjuttõ sordi:

1. Periselt elon juhtunu nälalinõ vai tõsinõ lugu

Lugu, miä om olnu kas nälalinõ, oppusõga, saatuslik vai muido ummamuudu. Võinu olla periselt sündünü.

2. Lugu, midä periselt es juhtu

Mõnõ luu omma tegünü inemise pää seen: nättü unõn vai mõtõldu edesi määndsestki juhtunust asäst, kuimuudu olõs võinu olla. Mõnikõrd ei saaki periselt arvo,

om taa lugu juhtunu vai vällä mõtõldu. A lugu om jo iks olõman, kasvai kirotaja pää seen. Peräkõrd om hää lugu?

3. Tii tarkusõ mano

Oodami juttõ minkagi selgesaamisõst. Om tuu sis koolitar-kus, elotarkus vai mõnikõrd ka takastperrä tarkus.

Märgota või ka laemalõ, näütüses, kost lätt piir tarkusõ ja ullusõ vaihõl ja kas tuu om egä kõrd peris selge.

4. Trehvämise mõtsaeläjidega

Mõtsaeläjidega trehvämise olõ-i peris egäpääväne asi. Inämbüisi om tuu hiidütäv vai vähembält väega esieräline.

Oodami juttõ säändsist mõtsaeläjidega trehvämiisist, miä omma pikembäs aos miilde jäänu ja väärt tõisilõgi kõnõlõmist.

Teema om vällä paknu Eesti Rahvaluulõ Arhiiv.

Inne luu kirotamist lugõgõ läbi seo oppus:

Egä inemine või saata võistlusõlõ kooni viis juttu. Jutt piät olõma kirotaja hindä luudu ja ei või olla inne mõnõn tõsõn lehen vai raamatun är trükit ega internetti üles pant. Lugu võinu olla mõistliku pikkusõga, mitte pikemb ku üts arvudi-lehekülj (3500 tähemärki, 700 sõnna). A või ka lühembä jutu kirotu.

Ku pään om hää jutt, a saa-i vai mõista-i taad kirja panda, sis kõlistagõ tel 782 2221 vai 5692 2841. Märgimi vällä, kui-muudu lugu iks kirja saanu.

Egä jutu mano kirotagõ kim-mähe uma nimi, aadrõs ja te-lehvoninumõr! Ku tahati, et lehen trükitäs ti tõnõ (vällä-mõtõld) nimi, kirotagõ tuu suuv eräle luu lõppu.

Jutu võistlusõlõ saatmisõga and autor Umalõ Lehele õigusõ

tuud lühendä, toimõnda, lehen ja internetin avalda.

Oodami juttõ nikani ku 20.11.2023. Jutu pallõmi saata e-kiräga info@umaleht.ee pääle vai postiga Uma Leht, Tarto 48, 65609 Võro liin.

Tunnissõna: jutuvõistlus.

Parõmbidõ juttõ kirotaja saava preemiä. Kõik kirotaja saava tenotähes tulõva aasta Võro-Seto tähtraamadu.

Terävät sulgõ!

M Ä R G O T U S

Hääd oppajidõ päivä! Kimmäs lämmi käepitsitüs egäle oppajalõ, kiä mõist ja tihkas umma kiilt pruuki.

Oppaja jääs miilde

UGURI KADRI,
oppaja, Võro instituudi koolioppusõ projektijuht

koolõn jakkus. Nii kavva saava ülikooli viil tetä näko, et näil om rahha vaia, et rohkõmb nuuri oppajakoolitustõ vasta võtta. Tõsõst otsast tulõ näid magistridiplommõga üks vällä kah, a sis häös näid kümnde kaupa kohegi är. Noorõ ei taha kuuli oppajas minnä: tüü om rassõ, huul suur ja palk tsillõkõnõ. Tuusama magistripapõr and võimalusõ muialõ kah minnä. Ja esiki ku nuur magistri kuuli jõud, om täl lihtsamb kõnõlda asjust inglüse ku eesti keelen. Inglüse keelen om jo kõik olõman ja umma kiilt nigu olõki-vaia. Tuu tunnus vana ja vaenõ. Muidoki. Egä asi, midä ei pruugita, rossitas läbi.

Avvo ja teno kõigilõ, kiä tihkasõ latsiga uma kandi kiilt kõnõlda ja takast kittä, et uma värk om väärt värk. Hädä om tuun, et noid oppajit om umbõlõ veidü. Om kuulõ, kiä tahtnu kasvai hummõn võro keele opusõga pääle naada, a oppajat ei olõ. Kuimuudu tuu saa nii olla?

Ildaigu ütelf üks koolijuht peris kimmä tiidmisega, et näide koolin olõ-i üttegi inemist, kiä mõistnu võro kiilt kõnõlda. Kaimi sis üte tuu kandi latsõvanõmbaga oppajidõ nimekirä läbi. Tull vällä, et uma

keele kõnõlmist olõ direktri iist hoolõga käkitü. Parõmb kah, ku oppaja esi kah umma kiilt avvolidsõs ei piä. Ku latsi ette lätt oppaja, kiä esi umma keelemõistmist häbendäs, sis tuust joht hääd nahka tulõ-i. Oppaja olõk jääs miilde. Sõna jää-i nii häste, a sõnnu saa egä kell sõnaraamatust mano oppi. Hökk (kakkõhelü) tege latsõlõ edimält vast rohkõmb nalla, ku and teedä, kas asju om üts vai mitu. Pehmehüse tähendüse vast kah edimäde kõrraga miilde ei jää, a tuu jääs külh, et oppaja näid mõlõmbit pruuk.

Oppaja jääs miilde. Mi ei jõvva vast inämb kõiki ilmapäälisit tiidmiisi võro kiilde panda, nii et ainõoppus jääs nii vai tõisildõ eesti keele poolõ viltu, ja tuust olõ-i midägi. A koolin om muid juttõ kah, ja noid võissi külh umah keeleh aia niihäste suurõ inemise umavahel ku latsiga. Ku mõnõ aša võlssi ütlet, sis tuu ei jää miilde. Miilde jääs tuu, et oppaja kõnõl võro kiilt kimmä hindätiidmisega.

Hääd oppajidõ päivä, ja üts kimmäs lämmi käepitsitüs egäle oppajalõ, kiä mõist ja tihkas umma kiilt pruuki. Jää ummilõ latsilõ miilde!

ti edimäidsi tai keele tunnõ võti, es saa ma kuigi arvo, mille inne põhiliidsi ütlemiisi opmist pidi opma esisugutsidõ tai süüke nimetüisi. A perisel omgi nii, et sõõginime ja ülepeä kõik süümiseega kõüdedü sõna ja ütlemise omma siin kõgõ sakõmbahe pruugidu, selle et süük mäng siin kultuurih väega tähtsät rolli. Kõik aig süvväs, ja ku parahuisi ei süvvä, sis kõnõldas sõõgist. Põhilidsõ jutu-teema omma kõgõ, kohe süümä minnä, midä süvvä jne. Tuuperäst om loogilinõ arvada, et ka kiil om tuu perrä säädünü ja kand hindäh suurt hulka esisugust sõõgiteemalist sõnavarra.

Lisas sõõgile om keeleh muidoki nätä hulga tõisi tähtsit mõotajit, a süük om iks talaisi jaos tuu kõgõ kõgõmb ja tuuperäst vaest om ka mu siin opitust sõnavarast pia puul kõüdet sõõgiga. Mõnõh järgmädseh kiräh kõnõlõ ma kimmähe pikembält ka seo maa hõrkõ hõngõ, vägevide värve ja mõnusiidõ maitsidõga täudetüst sõõgikultuurist.

Suurõmb jago inemiisi unõhtas är suurõmba jao noist asjust, midä koolin opati. Õigõ kah – ku hinne om vällä pantu, sis võit tuu aša pääst vällä visada. Õgas pää olõ-i prügükast. Miilde jääs õnnõ tuu, kuimuudu koolin opati, mändse nuu oppaja olliva ja mis nä teivä. Mõni mälehtäs viil toda kah, mäanes tuu oppaja vällä näkk, mändse prilli vai kangä vai rõiva täl olliva. Oppajidõ helü ja sõna om pallodõl kah peris häste meelen.

Kõrvalt võit jo kaia, et su hindä oppaja om üks viil amõtih ja kuul om üks sääne, nigu timä olõ. Tuu ei olõ õigõ. Eesti kuul om väega pallo muutunu. Asi vöi olla tuun, et nuu ütletä, kiä sakõstõ omma latsõvanõmba vai umavaltsuusi ammõtnigu, nägevä koolielost õnnõ taad jupikõist, mis om näile hindäle tutva. Vahtõnduisi omgi rassõ nätä, ku silm om tsihit tuu nägemises, miä om umast kooliaost tutva, ja viil rassõmb om naist vahtsiist asjost arvo saia. Üts vahtõnõ asi om tuu, et umma kiilt panta-i koolin inämb nii halvast eelmäde ilmakõrra aigu.

Oppaja jääse miilde, päämädselt uma olõgi ja väärtüisiga. Õkva tuuperäst om mi rahvuslidsõ ja kultuurilidsõ püsümajäämise jaos tähtsä, mändse nuu oppaja omma. Suurõmbalt jaolt om tuu jo teedä kah: oppaja om keskiäline vai pia pensioni-äline naanõ, kiä mõist umma ainõt unõ päält kah opada. Kõik maailma koolitusõ omma täl läbi käütü, paprõtüü tett ja tervüs pidä üks kah viil vasta. Tä mõtlõs tassakõistõ joba tuu pääle, et võissi tüükuurmat veidembäs laskõ, et jäänü ummi latsõlatsi jaos rohkõmb aigu. Uma keele pruukmisõ iist om tä latsõn vast esiki nuhelda saanu, a kiilt tä mõist. Kuis no ummõhtõgi tulõssi julgust, et kõnõlda?

Viil kümnes-viietõistkümmes aastagas noid oppajit mi

Võta aigu ja olõ õnnõlik!

Edimält, ku ma siiä Taimaallõ joudsõ, tundu külh kõik mi umast väikust Eestimaast täveste tõistmuudu. Tõõnõ õhk, tõõnõ kiil ja inemiseki tundu nigu tõistmuudu mõltõvat.

A aigupite olõ naanu nägemä ja är tundma seo maa inemiisih keele vällä läbi timä keele. Ku midägi om rahva jaos tähtsä, sis om tuul kimmäs kotus ka keeleh. Hindä imäkiilt kõnõldõh ei panõ sakõstõ tuud tähelegi, a tõõsõ keelega tutvusteteh nakkasõ säändse mõotusõ häste silmä.

Näütüses, ku ma inne vaihtusaastakka läbi interne-

Otsa jutt ei saal!

Jäl om süküis käen ja jälki kuulutas Uma Lehe toimõndus vällä suurõ sügüsedse jutuvõistlusõ. Seo om sis joba 20. aastak, ku kutsumi üles põõõvit juhtumiisi võro keelen kirja pandma.

Taa aoga om mitusada inemist ummi juttõ lehe-toimõndustõ saatnu. Omma tegünü kimmä kirotaja, a egä aasta tulõ ka mõni vahtõnõ mano. Kimmäle om paras julgustikk uma lugu võro keelen kirja panda ja lehte saata, a nuu julgõ inemise omma olõman. Ja näid tulõ kimmähe mano.

Kokko saa naist jutõst võrokõisi lugu. Seo om nigu kangas, midä mugu pikembäs ja pikembäs koetas. Võistlusõlõ saadõdu jutu, miä lehte jõudva, jääse aigõ lõpuni kohegi alalõ.

Julgust ja jõudu kõigilõ, kiä timahava ummi juttõ saata plaanva. Terävät sulgõ ja lustilist miilt!

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävā.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molõvihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841, jan@umaleht.ee
Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee
Keeletoimõndaja: Laivi Org, laiviorg@gmail.com
Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster, latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium: Tiia Allas, Külli Eichenbaum, Aapo Ilves, Kaido Kama, Ülle Kauksi, Rainer Kuuba, Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Tõsõ kundi otsast

Ettevõtja PINDMAA AIGAR märgotast tan ilmaasju pääle tsipa tõsõ nuka alt, ku hariligult kaema harinu oltas.

Esieräline juhatus taipamisõ mano

Mõnõ ao iist olõ mul ütelf nädäli katõl pääväl Tafnan tegemiisi. Nuu tegemise olli nii, et üts puhkõpäiv olõs jäänü katõ asaaajamisõ-päävā vahele. Lätsi kotost är mõtõga, et olõ Tafnan kolm päivä. Käani ussõ kinni, panni pinile topõld sõõginormi ette ja ütli tälle, et pruuvku esi toimõ saia. A hengen olõ määnegi kahtlanõ tunõn seen.

Ai päälliinan ummi asju ja olli ka üü sääli. Järgmäne hummok, ku olli viil sängün, kõlisi telefon. Häa sõbõr, kiä käü mu ärõlõgi aigu elämist ja pinni kaeman, kõlist, et pini um kaonu. Tä käve kõik kotussõ läbi, vilist, ei midägi. Ma tiia, et pini saa timäga häste läbi. Egä kõrd, ku tä tulõ, võtt pini tedä joba kavvõst rõõmuga vasta.

Sõbõr kai viil ümbre ja mi arotimi, et aiaat tä kül vällä es saa. Äkki kuuldu sõbralõ kõrvalmajast väikut kolinat. Tä tekk ussõ vallalõ ja pini tull timalle vasta. Kuis pini ussõ vallalõ ja perän kinni sai, ei tiia. Ka ülessäet kaamõra es näütä tuust pilti ja nii um tuu mullõ siiämaalõ mõistatus.

A mu heng es anna inämb tuu pääle Tafnan rahhu. Istõ auto pääle ja sõidi kodo. Pini tull vasta ja lipuf handa, kõik olõ illos. Otsusti, et maka üü koton ja lää hummogu Tafnalõ tagasi.

Hummogu kellä kuvvõ aigu lätõ uni är. Päähā tull mõtõ, et tulõ minnä Vällämäe ratu pääle keppega kõndma, nigu ma iks käü. Mul olõ kell ütessä vaia är sõita, a seen olõ tunnõ, et inne tulõ kimmäle uma käümisetsõõr är tetä.

Vällämäl vilisti tsirgu. Hähn andsõ uma pörinaga tõisilõ teedä, et määnegi võõras tegeläne um mõtsan käümän. Ku ma jõudsõ är tetä uma raa kõgõ perämäde, kolmanda mäkkenõsõmisõ, jäi kõrras saisma. Äkki lei päähā taipaminõ ja kuuli kõrvun umbõs säänest juttu: pini olõ sõnomituuja, et ma kodo tagasi tulnu ja hummogu keppega mäe pääle lännü. Ja et mäkkenõsõmisõ umma tettü, sis um paras hetk anda mullõ teedä, et ma piä kirotama üte raamadu. Kõrraga tull päähā ka teema, millest kirotä, ja inemise, kellega kuun tuud tetä.

Ku ma mäest alla jõudõn noilõ inemiisile kõlisti, olliva kõik nõun. Üts ütelf kogoni, et um esi kah joba mõtõlnu, et mille ma tuud kirotama ei nakka. Ja ma arva, et raamat näge mõnõ ao peräst ilmavalgust, alostus um joba tettü.

Ütest külest ma ei tiia, mille sääne asi mullõ kõrraldõdi. Tõõstõ külest olõ õnnõlik ja tiia, et ku olõs jäänü Tafnalõ, sis sääli mul kimmäle säänest mõtõt ja tiidmist es olõs tulnu. Sõnomi liigussõ ilman imelikku rata.

Orava kooli vilistläisi uma pido

SÄINASTI ENE

Orava kuul pidi timahava 23. süküskuu pääväl juuböli-sünnüpäivä.

Et kuul om olnu mitmõh kotusõh, alas sünnüpäiv mälehtüshetkega Hanikasõh, koh oll vana koolimaja. Osa majast om maaha lahtu ja 2007. aastast om sääl Hani-kasõ küläkeskus. Sinnä om katskümmend aastat tagasi pantu mälehtüskivi.

Mälehtüskivi man panti palama kündle mi siäst manalatiile lännüile opilaisilõ, oppajilõ, tüütäjile. Nigu iks laulti «Om pähnäpuie häitsemise aig». Seokõrd lauli vilistläse Vaheri Kätlin ni Lumõ Aigar ja Kalmer. 55 aastat tagasi lõpõtanu Lilli Merike kõnõl umast kooli-aost ja Ravva Ervin (Raud) võtsõ iist kooli laulu «Hani-kase kooli hääl».

Kontsõrt-aktus sündü Oravil kooli võimlah. Et koolih om seo optaasta õnnõ 20 opilast, ollimi kevjä murõh, kuimuudu kava kokko panda. Kutsimi vilistläisi esinemä, a suvõl es olõ huviliidsi. Põimukuul pässe nigu paisu takast ja kõrrast inämb vilistläisi tull pruuvõhe. Viimätsel nädälil sai laulukuur kah kokko. Suurõs iistvidäjäs oll koorijuht Kätlin. Tandsurühmä panni kokko Mällo Aile ja Keerpalu Elina. Kõgõ suurõmb teno Keerdi Katarinalõ, kiä härgüf noorõmbit vilistläisi esinemä tulõma.

Lõpus tull kokko pääle paarisaa inemise. Võro valla-valitsusõ nimel kõnõl valla-vanõmb Puusepä Kalmer.

Vanõmbidõ vilistläisi tandsurühm, kiä tandsõva «Kas vana arm ka roostetab».

RAUGA ARTURI PILDI

Hanikasõh mälehtüskivi man panti kündle palama.

Kontsõrt-aktus naas pääle lippõ sisse-tuumisõga.

25 aastat tagasi alostanu rahva-pilliansambli Käopojad.

Erilidse olli esi põlvkundõ vilistläisi sõnavõto. Kõgõpäält kõnõli 1967. aastal lõpõtanu Jansonsi Silvi ni 1988. aastal lõpõtanu Lumõ Neeme. Sil-

vi tulõf vanno oppajit miilde. Lumõ Neeme kõnõl, kuis timä sai põhikoolist nii kimmä põha, et pässe noidõ tiidmiisi-ga ülikuuli. Tootsi Marko alosf

koolitiid viil vanah majah, a lõpõf 2002. aastal jo Orava majah. Ni kõgõ noorõmb kõnõlõja oll 2011. aastal lõpõtanu Naela Keiry.

Pido jakku Orava kooli võimlah pia hummokuni. Osa var-ramba lõpõtanuid istsõ õdaku Hanikasõ küläkeskusõh. Nii oll kõigil uma ja hää pido.

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimmi periolõmisõst ja tähendüsest.

Kool

Nimel *Kool* om Eestin 374 kandjat. Jaanuarin 2017 oll näid viil 405, nii et om olnu nime kahanõmisõ aig (ülekaalun ärkuulminõ, nime vahetus abielun), minkalõ hariligult tulõ otsa nime kasumisõ aig (rohkõmb sündümist). Nimel *Kohl*, midä Koolist lahuta saai, om 16 kandjat.

Ku priinimmi panti, sõs hingelugõmiisi ja perekunnanimmi pandmisõ raamatidõ perrä panti tervelt 19 mõisan saksa kiräpildiga nimi *Kohl* [kool]. Katsan mõisan panti *Kool*, ütten *Kol* ja ütten *Kooll*. Tegemist om tüüpilidselt tartu-maaliku nimega, sääl panti tedä 12 mõisan. Kohlist om inämbaste iks saanuki Kool, näütüses aokiränik Kooli Oti suguvõsan Virumaal Aasperen. Priinimi *Kooli* om kah muiduki olõman, 26 kandjat. Panti kolmon mõisan algkujul *Koli* ja ütten *Kohli*, a või olla saad ka mõnõst nimetävän käänüsen pantust nimest.

Võru keele helüvaheldust sõnan *kuul* : *kooli* tuuaolinõ kiräviis es märgi.

Võrumaal panti *Kool* nimes

katõn kotussõn. Jo 1809 pand Kanepi praavusk Roth Koorastõ mõisa Kivi talun nime *Kool*. 1817 levisi seo nimi ka Kaagri mõisalõ. Koorastõ nimi om selgele motiveerit, selle et Kivi Saamuel oll olnu mõisavalla edimäne kuulmeistre ja nime saaja olliki timä poja ummi perridega. Näist Kivi Rein oll kuulmeistre ka 1809. aastagal. Mõnistõ mõisan panti *Kool* Kilvagu talu sant-kodapoolidsõ Miku perrele, a tuu nimi kuuli 19. aastagasaa joosul vällä.

Mitmal puul pantul priinimel või olla kooli tähendüs ka sõs, ku tuud kirutõdi saksa muudu *Kohl*. Viil omma teoreetilidselt võimaliku eesti ja lõunaeesti keele tähenduse *kuul* : *koolu* ku jõe kõvvõr osa ehk jõdõkuul vai *kuul* : *koolu* ku ärkuulminõ, näütüses ütlemisen *koolu* aig.

Ku priinimme andõn mõtõl-di saksa keelen, sõs om sõnal *Kohl* muiduki tähendüs 'kaps-tas'. Ka sõna *Kohle* 'hüdsi' või olla nimes vormunu kujul *Kohl*, sõs või tuu olla hüdsel-palutaja ammõtiga kõüdet.

Eestistämisel panti *Kool* keelunimekirjõ joba 1934. aastagal, et liiga hulga kandjit. Sõski om toimunu üts muutminõ, kon perekunnanime *Koll* asõmalõ võeti *Kool*. Nime *Kohl* eestistä-jit om olnu õnnõ üts pere, nimä omma võtnu vahtsõ nime *Koha*.

SAARÕ EVAR

Kangro-preemiä sai Kotjuhi Igor

RAHMANI JANI PILT

Kiränik Kotjuhi Igor (edeplaanil) ütten fotograafist vele Kotjuhi Dmitriga Kangro-preemiä vastavõtmisõl.

KABUNA KAILE

Kangro Bernardi kirändüs-preemiä vei hindäga timahava Võromaal Paidölõ ütten Võrolt peri Ukraina juuriga luulõtaja, tõlkja ja kirändüstiidläne Kotjuhi Igor.

Preemiä sai tä seo aasta väl-lä tulnu aovaimolidsõ luulõ-kogo «Sirenid ja sähvatused»

iist, kon tä pututas mi ilma-nuka viimäde ao tummõmbat puult: koroonapuhust ja sõta Ukrainan. Kronbergi Janika Kangro-preemiä välläandmisõ tüükogost ütelf, et teemadõ poolõst kül aotlinõ, om raama-du luulõritu seen ummõtõ mõt-tit, miä küünüse üle ao.

Kõgõ seod ilma lahkva kõr-val näütäs kogo «Sirenid ja sähvatused» sildu tegünemist

luulõtaja hindä seen, näütüses timä eesti, võro, ukrain-na, valgõvinne ja vinne keele vaihõl.

Kiili kõrval om Kotjuhi Igor anniga viil mitmõ ala pääle: nii om tä koolioppaja ja avitas uk-rainlaisil eesti keelega tutvsa saia, kõrraldas üritüisi ja tege bändi, uur Eesti vinnekiilse ki-rändüse aoluku ja pidä mõni-kõrd viil DJ-ammõtit. Preemiä kätteandmisõ pidol Võro Kreutzwaldi muusõumi aian valisigi pääväkängõlanõ rah-valõ ettevõtmisõ vaibiga pas-vat tujomuusikat – viise, mille pääle om säetü eesti kirärahva luulõ.

Elo om Kotjuhi Igori latsõ-põlvõkotost Võrolt kavvõmbalõ veenü, a tä kinnüf, et tulõ Võrolõ kõgõ hää meelega. Käve timahava suvõlgi. Tä näge liinal ka suurõmbas saamisõ ruumi ja tulõf miilde umma in-nembäst mõtõt, et Võrost võisi saia Eesti kirändüspäälliin.

Kangro-preemiät om täämbädes vällä antu joba 34 kõrda. Kotjuhi Igor sai seo tunnustusõ tõist kõrda. Preemiä-kommissjon kaaldsõ timä-ga kõrvuisi viil Karja Stepanti, Kauksi Ülle, Kürsa Ere ja Kelbä Heiki minevaastast luumistüüd.

Kangro-preemiä vällä-andmist võtt iist Võromaa arõnduskeskus.

Russowi kroonika

PULGA JAAN lugü Balthasar Russowi Liivimaa provintsi kroonikat ja märk, midä säält kõrva taadõ panda.

3. jagu Sõas säädmine

Edespidine elu ja läbisaamine naas muutuma, kui vinläne katõst suurõst tatarlaisi khaani-riigist – Kaasanist (1552) ja Astrahanist (1556) – jagu sai ja nimä purus pess. Sedämaid naati Liivimaa käest nõud-ma massu, mis küländ suur ja väega kahtlasõlt põhjendõt oll. Küll vahetõdi mi puult läbi-kõnõljiid, aga mis tuu avitas, ku mõlõmba ajava umma jorru.

Lõpus, suurõ targutamise perrä, löüti määnegi nummõr: massualudsõ inemise päält üts Riia mark ja Lüübeki killing. Muiduki vaieldi tollõlõ vast-a, aga sis pöörivä tüllü Riia pääpiiskop ja ordumeistre von Galen ja säält sündü sisesõda. Põhjus: ollõv peetü salanõu, kuis Poola ala minnä.

Kuna olukõrd oll ollu herrev joba hulk aigu, sis võinu arva-da, et Liivimaa oll sõas valmis, kaemalda sisesõa võimalusõlõ. Tuust valmisolõkist maal Rus-sow meile säändse pildi.

«Sis lätõs nii üüse ku päivä üts kiri tõsõ perän tiile mõisiide valdajiile, et pääle kirjõ saa-mist jalamaid hinnäst sõas val-mis säadi ja koon sõasulastõga rannikulõ vai sadamalõ minnä, kost vainlanõ või rünnadä.»

Tolaigu es olõ palludõl mõisnikõl ei sõasulast ega sõa-riistu näide mõisa suurusõ peri olõmangi. Tuuperäst tull rutuga leppi kohalikõ tallipoissõ ja palgasulastõga, kiä hinnäst joba puulkuulus olliva juunu, pääleki naasõmehe olli ja kin-käst inämbjagu umal eluaol vaivalts püssä olli peon hoitnu vai koguni lasknu. Ja kui nimä sis vana rossitanu raudrüü sälgä olli ajanu ja tiile pidivä minemä, võttiva nimä viil inne kõrdapiten pää täüs ja tõotiva ütstõsõlõ koon ellä ja koolda. Ja kui sis nuu puulkuulu «sõ-duri» hobõstõ sälgä ronisi, alas naisi-latsi poolõ pääl sääne ulgmine, nigu es tullu kiäki noist inämb tagasi.

Kui nuu «sõaväe» randa vai sadamalõ oll jõudnu, es lövvä nimä säält ütteri laiva ega vöö-rast sõamiist. Mõnõ nädäliga tetti moonavankri ja õllõtõnni tühäs ja minti kodu tagasi.

Liinun oll jäl uma hädä: es olõ trummilüüjiid. Tullf väl-lä, et kõgõ paremba trum-mari saie käsitüülistest. Kui nüüd väesalk koon oll, minti trumme põristadõn Poola piiri pääle. Sääl olli tõsõlt puult väe vastan ja nii jõllitõdi ütstõist terve aasta. Sis leppevä ülembä kokku ja sõda sai läbi, ilma püssäpaugulda.

Aga joba aasta peräst, 1558, vihastõdi Ivan IV nii vällä, et tuu es võta inämb esiki rutuga kokku kogutut 40 000 taalrit vasta ja ütelf: «Viige seo raha umilõ ülempiile tagasi. Nüüd võta ma Liivimaalt raha, pallu taha ja kunas taha.»

1558. aastal saigi teos suur sissetung Narva, Tartu ja Viru-maa pääle.

Lugu lätt edesi.

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

Pääliina siil

VÄLJANDU ELLEN

Olõ-i kuulnu, et tõisil kah nii korgidõ tahtmiisiga siil käü ku mul. Piässi õkva mõnõga arro pidämä.

Keväjä panni ma laube põrmandulõ pinke ala vaibakõsõ, et jalgul lämmämb vai pehmemb olõssi. Kõik klapsõ väega akuraat, nika ku sügüseni. Sis panni tähele, et mi aia siilikene jätt egä kõrd uma

märgi tuu vaiba pääle – kergendäs kihhã, noh.

Nii iks mitmit kõrdu. Ma nühi rõiva puhtas, timã vahtsõst tegutsõs, õkva nigu eräkemmergun.

Es miildü mullõ tuu küürmine. Aigu raisas ja ega tä mullõ palka kah es massa koristamisõ iist. Süküs nigunii tulõkil, nõsti tuu vaibakõsõ stange pääle rippu. Ašatagu siilikene pääle- gi sää! kivipõrmandu pääl.

A võta näpost! Es annaki tä hinnäst inämb näolõ, es kõlba. Vai võtt süämehe, et pehmet maandomist es lubata.

Läts õigõ mito nädälit müüdä. Koristi üleväl tõõsõn aianukan umma majandusmajja. Maja iin, nigu iks, olle jalgu pühki kummimatt. Rapahti tuu kah sadanuist lehtist ni liivaprahist puhtas.

Ja mis sa mõtlõt, järgmäne kõrd, ku aida lätsimi, olf siili-

kene tuusama mati pääle uma vahtsõ kempsu planiirnü. Vangohti naardõn pääd, et mul om iks väega korgõ esteediga pääliina daame vurhvi siil. Liivadsõ mati pääl es kõlba hinnäst kergendä, a nigu puhtas klopsõ, olgi plats võetu.

Hääkene külh, tä jo hää eläjäkene. Käügü päälegi sinnä ni hõiselgu nigu tuun kuulsan filmin: «Me oleme Tallinnast, me maksame!»

Teebuõli

Suvi kaos käest nigu unõnägu, süküs vinüs nigu villanõ lang. Pikil ja pümmil õdakil om pallu aigu pildikasti takan istu.

Ütel pääväl kõnõldi teebuõlist. Kiteti hirmsalõ, ku hää

tä om, kuis tä või meid avita. Kulssi ja mõtli, et tuud õlli om mullõ õkva vaia. Ku poig läts liina minemä, tei tälle selges: taha teebuõlli kimmäle indäle saia.

Ku poig tagasi jõudsõ, joosi

nigu nuur tütärlats teebuõlli otsma. Näi, et midägi om viltu. Poig põruf, et tä olõvat innäst ullis tennü, määnestki teebuõlli olõ-i. Mõista-es kolmõgi lukõ, uma kõrvagõ õkva kuuldsõ: teebuõli. Lätsi ja kulssi viil

kõrd toda juttu – teebuõli õks teebuõli.

Läts mõni päiv müüdä, ku lehen kirutõdi teepuu-õlist.

Oh minnu ulli vanainemist külh!

AIDMA HELE

Latsilõ

Vastus saada üte nädäli joosul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiga: Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

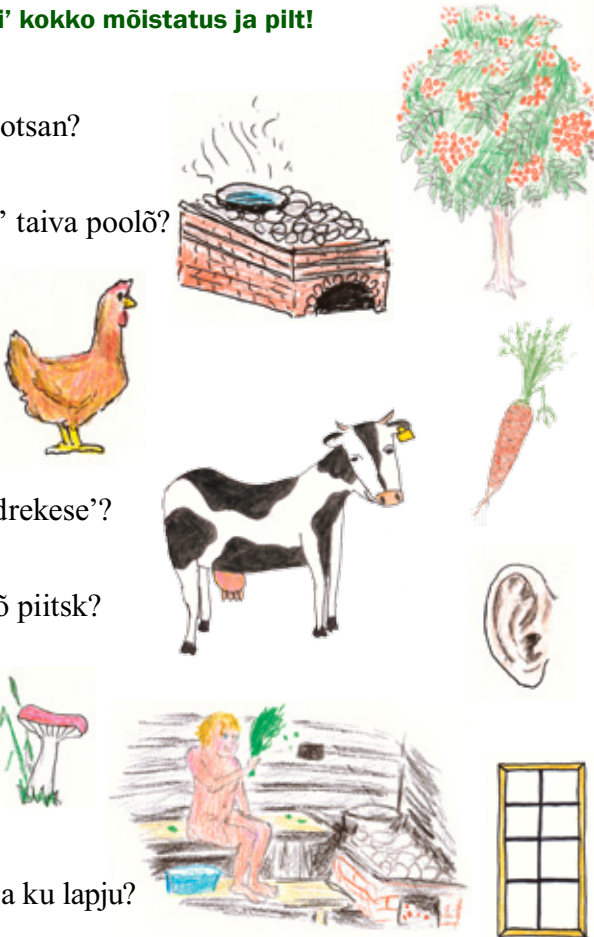
Latsinukka tugõva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus: KÄRBLÄSESIIN.

Avvohinna saa LEIPALU KARDO (12) Lusti küläst.

Arva' är'! Vii' kokko mõistatus ja pilt!

1. Kiki-miki mäe otsan, üts jalg tagaotsan?
2. Neli sõkva' suud piten, kats kaesõ' taiva poolõ?
3. Imänd mäel, helme' kaalan?
4. Nulgatäüs mustõ munnõ?
5. Klaasinõ nurmõkõnõ, puidsõ' pindrekesõ'?
6. Must hopõn, verrev sõitja, rohilinõ piitsk?
7. Kumpi' saa, a nätä' saa-ai?
8. Preili tarõn, pleti' välän?
9. Otsast ora, keskest kerä, takast lagja ku lapju?

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Tossu Tilda pajatus

Suurõ ja valgõ

Kolhoosiaigu kutsuti sügüsedse kardohkavõtmisõ aigu abiliisi, noid kutsuti sehves. Kõgõpäält tulliva koolilatsõ ja sõduri, a ku iks jäi osa võtma- da, panti lehte kuulutus, et om vaia kardohkavõtjit. Tasus pa- kuti sehvele, et päävä lõpun saa egäüts koti kardokat hindäle kodo üten võtta.

Üten kolhoosin tulliva samal aol sehves partei- ja täitev- komitee inemise ja turuvarbla- sõ. Parteirahvas pruuvso põllu pääl turuvarblaisist iks nii kavvõndalõ hoita ku võimalik. Viil olf parteirahvas tõistmuu- du tuuperäst, et nä olli ka naasõ üten võtnu, et saasi rohkõmb kardokit kodo viiä. Ja noidõ naisi seen olli ka mõnõ vinläse.

Kardohka valõti suurdõ kuhja ja õdagu saiva sehvi säält hindä- le kodoviimise koti täüs kõfa-

da. Vene naasõ olli väega tragi, kūssevã, kas nä võiva ka suuri ja valgõt kardohkit säält vällä sorti. Tuud muidoki lubati.

Naasõ leivã uma koti täüs. Ku koton kardokakiitmine pää- le naas, tullf suur pettäsaaminõ. Suuri valgidõ kardokidõ seen olliva suurõ musta süäme ja kardohka maik es olõ kah suu- rõmb asi.

Kiäki tüüseldsiline olf partei- mehe kurtmisõ pääle seletänü, et nuu suurõ omma tsiakardo- ka. Tuu jutu pääle läts vinläsest naanõ väega õhku täüs: «Ah et mi olõmi ti meelest tsia vai?» Ja nõudsõ kolhoosiesimehe trahvmist.

Esimiist muidogi es trahvita, selle et tä olf uma trahvi saanu joba tuuga, et tä pääle kuuli maahajäänü kolhoosi esimehes saadõti.

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Korgõ ja madala massina

Ma kuuli raadiost, et pääliina inemise pelgäse massinamas- su. A midä näil pelädä om, ku bussi ja trammi sõitva kõik aig edesi-tagasi. Eski piletit piä ei ostma, õnnõ rohilidsõ kaardi- ga vehkmä. Muidoki omma liinainemiisi massina egä aas- taga suurõmbas lännü. Mõnõ liinainemise auto om joba nii korgõ, et varjas trammi ja bus-

sigi är. Säändsele massinalõ tulõgi mass pääle panda. Midä korgõmb massin, tuud korõmb mass.

A maainemiisi käest võissi massinamassu võtta tuu perrã, kavvõh nä pääliinast eläse. Poo- lõ Eesti pääl olõs mass poolõ väikumb. Siin kagunukah piässi mass olõma jo miinusmärgiga. Tuu tähendäs, et riik mass viil pääle, et kiäki mua ja lumõga ka siin kandih eläs ja ümbre sõit.

MUDA MARI

Telli Uma Leht!

Telli saa:
tellimine.ee/umaleht,
tel 617 7717.